

Чернега Ірина Леонідівна

Асистент кафедри кримінального процесу

Національного університету .

«Одеська юридична академія»

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ УСТАМИ МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ. ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ

Допит малолітніх та неповнолітніх свідків завжди був специфічною і досить гострою темою в рамках кримінального процесу. Нюанси, властиві цій процедурі, дають широку базу для діяльності як осіб, що здійснюють розслідування, осіб, які вчиняють злочин за допомогою неповнолітніх, малолітніх, так і для сторони захисту, яка особливо загострює увагу на процедурі допиту таких осіб.

Пн. 11, 12 ст.3 КПК України дає визначення, що малолітньою особою визнається дитина до досягнення нею чотирнадцятирічного віку, а неповнолітньою є малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Таке розмежування зумовлено віком з якого може наставати кримінальна відповідальність. Але для надання показань вік особи не має особливого значення, якщо їй відомі важливі для провадження відомості. Відрізняється лише процесуальний порядок відібрання таких показань.

Кримінальний процесуальний кодекс України роз'яснює права, які поширюються на всіх свідків, а саме знати у зв'язку з чим він допитується, користуватися правовою допомогою адвоката, відмовитися давати показання щодо себе і своїх близьких родичів та членів сім'ї, давати показання рідною мовою, користуватися нотатками, знайомитися з протоколами, заявляти відвід перекладачу та ін. На ряду з правами, свідок зобов'язаний прибути за викликом на допит, давати правдиві показання, не розголошувати без відома слідчого відомості досудового розслідування та ін. (ст 66 КПК).

Знайомлячись з цим переліком процесуальних прав і обов'язків виникає питання чи може неповнолітній свідок у повній мірі користуватися своїми процесуальними правами та виконувати обов'язки і чи не потягне за собою певне відхилення від норм КПК недопустимість показань таких свідків. Звісно, на теоретичному рівні законодавець передбачає особливості допиту малолітніх та неповнолітніх осіб. Зокрема обов'язковою є присутність при таких процесуальних діях законного представника, педагога або психолога, а за необхідності лікаря (ст. 226 КПК). Тобто, апріорі вважається, що маючи законного представника або педагога чи інших передбачених законом осіб малолітній чи неповнолітній свідок достовірно і повно сприймає весь той обсяг прав і обов'язків, який покладено на нього законом. Законодавець не враховує можливості тиску на малолітнього з боку того ж законного представника чи педагога з метою завадити дачі показань, чи навпаки – захистити свого підопічного. Звісно, передбачено можливість заміни законного представника за наявності відповідних умов, але встановлення таких умов є досить проблематичним процесом. Разом з тим, ч. 3 ст. 266 говорить про те, що особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, але не попереджаючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання. Тобто, фактично, особа, яка не досягла шістнадцяти років може абсолютно безкарно давати неправдиві показання, а враховуючи темпи акселерації сучасної молоді, такий вік вже може бути досить обізнаним загалом, і в рамках кримінального права і процесу включно. Такі неповнолітні особи можуть бути навмисно використані для дачі завідомо неправдивих показань, які, відповідно, не можуть бути допустимими.

Ще одним цікавим аспектом в допиті малолітніх чи неповнолітніх є відібрання у них відомостей, які стали їм відомі від інших осіб, тобто показання з чужих слів. Закріпивши в Кодексі 2012 року норму про можливість визнання допустимим доказом показань з чужих слів незалежно

від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, якщо такі показання є допустимими згідно з іншими правилами допустимості доказів (ст. 97 КПК). Дана норма включає перелік обставин, які суд повинен брати до уваги вирішуючи питання про допустимість таких доказів, а також умови, за якими можна визнати неможливим допит особи-першоджерела. Але водночас, законодавець не визначає коло осіб, які можуть давати такі показання. Лише ч.7 ст. 97 уточнює, що у будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору, або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ним кримінального провадження. Отже, якщо не має відповідної заборони, то можемо зробити висновок, що малолітні та неповнолітні особи можуть давати показання з чужих слів. На нашу думку така позиція є дуже спірною, оскільки сама по собі можливість легітимності показань з чужих слів вже викликала багато суперечок серед процесуалістів, а якщо окремо брати таку специфічну категорію як малолітні і неповнолітні, то тут ще більше питань. По-перше, як вже говорилося, на малолітніх, неповнолітніх дуже легко впливати. Це можуть здійснювати як законні представники, педагоги, так і безпосередньо особа, яка надає первинні показання. По друге, категорія осіб, яку ми розглядаємо ще не пройшла всіх етапів соціальної формації і її світосприйняття може бути спотворене як власною уявою, так і зовнішніми страхами, чи навпаки бажанням виділитись. В таких умовах неможливо передбачити наскільки показання з чужих слів устами малолітньої чи неповнолітньої особи збережуть свій реальний зміст, чи не будуть такі показання піддані впливу власної фантазії допитуваного. Аналізуючи всі ці умови, можна зробити висновок, що необхідно або взагалі виключити з КПК норму про можливість визнання допустимими показань з чужих слів, або хоча б внести в ст. 97 зміни, які виключають можливість визнання

допустимими показань з чужих слів, якщо вони надаються малолітніми чи неповнолітніми особами.